

A KAZÁR KAGÁN HÍVATTA ÁRPÁDOT A besenyő – magyar azonosság kérdéséhez

A magyar királyság rendszeres követjárás útján tartott kapcsolatot a keleten maradt magyarokkal. A tatárjárás után Juliánus barátot küldték felkutatásukra. Állami szintű érintkezés pozícionált partnert feltételez.

Megtisztelő meghívásnak tehettem eleget, amikor részt vettem a Magyar Őstörténeti Munkaközösség Egyesület 2006 évi jubileumi konferenciáján a Tudományos Akadémia épületében. A konferencia előadásainak szövege közlésre került az „Eleink – Magyar őstörténet” c. folyóiratban és annak mellékletében a 4. Őstörténeti füzetekben.

Utóbbiban közreadták Püspöki Nagy Péter: „A renovatio imperii eszménye és valósága című közleményét.

Összefoglalása egy íródo könyvnek, de így is alkalmas egyes részleteinek megvizsgálására. Ezekből idézek:

„A korai magyar történet szempontjából e helyütt ismét ki kell emelnünk azt a tényt, hogy a magyar királyság intézménye, miután József kazár király tanúsága szerint a magyarság is Kazária egyik tagállamát – a magyar tagállamot – alkotta, ugyanebben a keretben a kazár renovatióban jött létre, a kazár tagállamok vezéreinek királlyá történt felemelése által, amit az Izrael Királyságának felújítása tett szükségessé.”

Az idézet és a teljes szöveg ismeretében kitűnik, hogy írója önálló kutatás nélkül, felkészületlenül vállalkozott a magyar társadalomtörténet és királyeszmé kardinális kérdésének megválaszolására. Ugyanez vonatkozik a kazárokat érintő megállapításaira.

Kikerülhetetlenül feltárást igénylő részlet mellett siklik el, de futólag említi, hogy a 8. századi kazár köznép eredendően zsidó hitű. Nyilván nem általánosságban a kazárok, hanem vezető rétegük és az uralkodó dinasztia vette fel a zsidó vallást egy hosszantartó hitvita lezárásaként. Aki tudományos érdeklődéssel vizsgálja a zsidóság történetét, tudnia kell, hogy a szokásosnál zártabb vallási-etnikai népközösség ez. Példanélküli lenne, ha önként emelne maga fölé más vallású, idegen etni-

kumú uralkodót és vezetőréteget.

Márpedig a később kazárnak nevezett államban különleges helyzet állt fenn.

Püspöki Nagy naivan leírja, hogy keresztény vallású uralkodó állt egy zsidó népességű állam élén, de nem lát benne semmi különösét. Történelmietlen módon az uralkodó áttérésében Izrael királyságának felújításáról tesz megállapítást. Konzekvensebb lenne politikai indítékú, önkéntes asszimilációt látni.

Magyar fordításban is elérhető bizánci, arab, szír feljegyzések szerint a kazár hitvita előtt Kazária nyugati határa a Don, azon túl kezdődik a besenyők területe.

A régészeknek feltűnt, hogy a kazár területen lévő Sarkel váránál nem kazár, hanem besenyő temetkezések kerültek elő. Ugyanez a helyzet a benti kazár területen. Orosz régészek szeretik bolgárokhoz kötni a tipikus, részleges lovas temetkezéseket. Erdélyi István elutasítja bolgárokhoz kötésüket analógia hiányában. Magyarázatot a Hudud al-alam szövege ad, mert a Dontól nyugatra türk besenyőket, keletre kazár besenyőket lokalizál. Arabok szerint a „kazár” elnevezés „hazátlan” jelentésű és a perzsáktól származik. Valódi népnévük perzsául szabír, görögöknél abar (avar). Mindkét névváltozat szabályos fejleménye a bibliai habiru (héber) népnévnek. Bizánciak szerint az abarok Belső-Ázsiában türk uralom alatt álltak. Fellázdak, ezért elűzték őket. A menekülő abarok ketté szakadtak. Egyik rész a mai Azeri területen állt meg, ahol naftalita nevet kaptak. Másik részük a Kubán vidéki onogur bolgárok alattvalója lett. Óbolgáriát 670 körül a besenyők elfoglalták, és a bolgár törzseket elűzték. Néhány év múlva az Etelközben megállapodott bolgárok Bizánc környékén hadjáraton voltak, amikor szállásaikra ütöttek a besenyők, majd főerőik Etelközbe telepedtek. A besenyők uralmi központja maradt a később kazárnak nevezett területen. Ide hívták Álmost* és Árpádot méltóságba helyezésre, majd indult maroknyi népük a Kárpát-medencébe. A később kazárnak nevezett államot az ott maradó dinasztia helyezte kereteibe.

A zsidó kánon tiltja az embernek Istenhez hasonló tiszteletét. Emiatt a zsidó vallású kazárok

* Álmos nem mehetett be Pannóniába, mert az új dinasztianak távoli, misztikus ősré volt szüksége, aki a bese (turul) madártól vette származását.

önrendelkezési korszakaiban nem létezett náluk a szakrális kettős királyság intézménye. Arabok részletesen leírják a kazáriai szakrális kettős királyság funkcionálását, bizonyítva ezzel, az állam létrehozója és irányítója nem a kazár elem volt.

A Kárpát-medencében 568 körül megjelenő un. korai avarokat először Priszkosz említi. Maurikiosz megkülönbözteti őket a türköktől. Regino kétféle népnek mondja őket. Theophylaktos egyiket abar, másikat ál-abarnak mondja. Utóbbiak Menander szerint szkítának nevezik magukat. Azokat találjuk az avar birodalom belső részeiben, míg a zsidójelképekkel, ló nélkül (Mózes tiltja patás állat feláldozását) temetkező abarok az ütköző zónákban találhatók pl. mai szlovák határ, szerb, szlovén és osztrák határ. Ők voltak ismertebbek szomszédaik felé, innen a birodalom avar elnevezése. Tudjuk, hogy egy abar törzs a Kubán környékén csatlakozott a Kárpát-medence felé vonuló szkítákhoz. Korábban a türk háborút megelőzően is együtt éltek. A kimmerek kapcsán emlegetett szkíták mindig É.-írán területére vonultak vissza.

Az volt Szkítia, a terület lakóit római források besenyőnek nevezik.

A szokás nagy úr a steppén is. Két fél viszonyában sosem fordult elő, hogy az erősebb feleséget adott volna a gyengébbnek, fordítva kötelező volt hölgyet adni az uralkodó háremébe. Levedi magyar uralkodóról feljegyezték:

nem nemzett gyermeket a kazár nővel.

Pintye Mihály

KAPCSOLÓDÓ IRODALOM

Szádecky - Kardoss Samu: Az avar történelem forrásai 1992
Erdélyi István: Óseink nyomában 2004

Czeglédy Károly: Magyar őstörténeti tanulmányok 1985.,
Nomád népek vándorlása 1969.

Kmoskó Mihály: Mohamedán írók a steppe népeiről 1997.
Vásáry István: A régi Belső-Ázsia története 1993.

B. Konstantin: A birodalom kormányzásáról f. Moravesik 1950.

Pintye Mihály: Anonymus végzetes névcsereje. (Kik voltak a besenyők?) A besenyő-kérdés tematikájához. Ősi Gyökér, Miskolc, 2007.

E-mailek a bronzkorból?

TITOKZATOS EURÓPAI BRONZTÁBLÁKAT VIZSGÁLNAK

Neves régészek vizsgálják azokat a jeleket, amelyek a bronzkorból Európa-szerte előkerült agyag- és kőtáblákon szerepelnek.

A mobiltelefon nagyságú táblákon hasonló jelek láthatók. A körök, vonalak, pontok, keresztek közös jelrendszerre utalnak. Rendeltetésük máig ismeretlen. A feltételezések szerint lehetnek fizető eszközök, amelyeket a történelem előtti kereskedelemben használtak, vagy valamilyen regisztrációs rendszer elemei vagy talizmánok, rituális tárgyak.

A kutatók „enigmatikus tábláknak” nevezik ezeket. Használatos a „Brotlaibidole” német kifejezés is, amely legömbölyített kenyérformájukra utal. Az azonban biztos, hogy információk konzer-

válására szolgáltak egymástól távoli és igen különböző közösségeknek, amelyek gyakori kapcsolatban álltak egymással.

Mintegy háromszáz ilyen leletet tartanak számon, a mai Németország, Ausztria, Csehország, Románia és főleg Olaszország északi részéből, a Gardató környékéről kerültek elő – írta a La Repubblica című olasz napilap.

Alto Mantovano di Cavriana múzeumának igazgatójától származik a gondolat, hogy a legfelkészültebb európai régészek együtt és sokoldalúan vizsgálják meg a táblákat. Együttműködik velük a veronai egyetem nyelvi, irodalmi és kommunikáció-tudományi intézete, valamint a bresciai egyetem optoelektronikai tanszéke. Ez utóbbi háromdimenziós felvételeket készít a táblákról, hogy ki lehessen deríteni: milyen technikákat alkalmaztak elődeink a jelek bevésésénél, és jobban megfigyelhető legyen a jelek ismétlődése.

A kutatók katalogizálni is akarják az összes ismert

táblát, ezért júniusban elindítottak egy honlapot, amelyre felkerül minden rendelkezésre álló adat. A honlap az újabb leletek bejelentését is fogadja. (A hónap elején például Szlovákiában találtak egyet). Így a katalógust naprakészen lehet tartani. Magánemberek is jelentkezhetnek, ha akarják, névtelenül.

A régészek munkájuk eredményeiről 2010 tavaszán tartanak nemzetközi konferenciát, és ugyan-

akkor kiállításon mutatják be a leleteket a közönségnek. Addigra már valószínűleg többet tudnak a táblákról, amelyek igen elterjedtek voltak Kr.e. 2100 és 1400 között, majd a késői bronzkorban eltűntek. Abban az időszakban erősödtek fel ugyanis a kapcsolatok a Földközi-tenger térségével, ahol a műkénéi civilizáció konszolidált és kodifikált jelrendszere ítéltette feledésre a kenyérformájú idOLOkat.

hvg.hu (Internet)

TITKOKAT REJT A TETOVÁLT PERUI MÚMIA

Egy 1000 éves, skarlátvörös festékkel befestett, tetovált múmiára bukkantak Peruban. A 30 év körüli férfi mellett furcsa tárgyakat találtak: parittyagolyókat, gabonát és egy hasonló ruhába öltöztetett figurát. A múmia, a leletek és a lelőhely arra utalnak, hogy a titokzatos, kevésbé ismert, 1000 és 1500 között virágzó Chancay-kultúráról van szó, amelyet végül a megállíthatatlan Inka Birodalom hódított meg.

Az eddigi Chancay-leletek szétszórta, kifosztott vagy lebukdózerolt lelőhelyekről kerültek elő, így eredetük és kontextusuk bizonytalan volt. A múmia viszont érintetlen sírból származik, Rontoy falu közeléből, ami önmagában is hatalmas áttörést jelent. „Pontosan ismerjük a múmia lelőhelyét, és olyan dolgokat találtunk, amikről mindig is tudtuk, hogy a Chancay-kultúrából származnak. Van egy férfi múmiánk, aki férfi tunikát visel, és a mellette talált leletek alapján biztosan állíthatjuk, hogy a Chancay-kultúrához tartozik” – mondja Kit Nelson, a Tulane Egyetem antropológusa, aki Arturo Ruíz Estradával, a limai Universidad Nacional Mayor de San Marcos munkatársával együtt foglalkozik a múmiával.

Nelsonnak és kollégáinak hetekig tartó munkával sikerült kicsomagolniuk a finom szövésű szövetbe és gézszerű anyagba burkolt múmiát. A számos réteg között talált ajándékok segíthetnek összetettebb, de nem kevésbé rejtélyes képet alkotni a

Chancay-kultúráról. Az egyik felső rétegben például fehér, nyers gyapotból készült golyót találtak a tetem mindkét oldalán. Néhány réteggel lejjebb két másik – egy fehér és egy barna – golyó került elő. Nelson nem tudja, mit jelképeznek ezek a golyók.

Guillermo Cock, perui antropológus szerint a sírban elhelyezett pamutcérna általában arra utalt, hogy a halott takácsként dolgozott, de még ő sem látott nyers gyapotgolyókat a sírokban. A „Kiko Rontoy” névre hallgató múmia jobb kezében üres tarisznyát és cérnát tart, a rétegek között pedig kukoricacsövek és magok rejtőznek. A kukorica igen értékes természeti forrás volt, amelyet a sörszerű erjesztett ital, a chicha, készítéséhez használtak. A kukorica sírba tett mennyisége arra utal, hogy Kiko Rontoy magas tisztséget tölthetett be a közösségbe. Az viszont még nem világos, miért és kinek áldoztak kukoricát a Chancay-emberek. „Fogalmunk sincs arról, milyen isteneket imádtak a Chancay-kultúrában” – mondja Nelson.

A múmia öltözete két tunikából és egy ágyékkötőből áll. Térde és dereka körül parittyakövek fekszenek. A feje mellé helyeztek egy kb. 30 centis figurát, amely hasonló ruhát visel, mint ő. A lelet jelentését csak további kutatásokkal lehet megállapítani. A múmia bal térdén fekete tetoválás található: egy vonal, amely követi a térd ívét. A tetoválás szintén a magas rang jele. Arcát több réteg vékony szövésű, gézszerű anyagba tekerték, és minden réteg közé apró ajándékokat tettek, pl. ezüstdarabokat. Nyakán ezüstgolyókból készült nyaklánc lóg pamut zsinóron. Arcát cinóber (higany-szulfid) alapanyagú vörös festék fedi, amit

szintén csak a magas rangúak temetésén használtak. Szemét kézzel megmunkált, réz és ezüst érmével zárták le, és a fogai közé is tettek egy darabot.

A múmia belső szerveit valószínűleg a kitágított végbélnyíláson keresztül távolították el. A már az egyiptomiaknál is használt mumifikálási módszer segít a test megőrzésében. A Chinchorro-kultúra már évezredekkel korábban alkalmazta ezt a módszert, de az utána jövő kultúrák közül ez a múmia az egyetlen bizonyíték arra, hogy később is ismerték. A 10-15 cm-es szövetrétegek is a test pusztulásának megakadályozására szolgáltak. Nelson azt gyanítja, hogy a laboreredmények még más konzerválási módszer használatára is fényt derítenek. A mumifikálás és a holttest mellé tett gazdag ajándékok fontos személyre utalnak, de nincs egyértelmű bizonyíték arra, hogy a múmia vallási vagy politikai vezető lehetett. Halálát valószínűleg fertőzés okozta, mert nincsenek erőszakra utaló jelek.

Nelson és Ruiz Estrada 2007-ben bukkant a múmiára, amikor a Huaura folyó mentén található lelőhelyeken kerámiadarabok után kutattak. A lelőhelyeket a fosztogatás és a prosperáló cukornádipar terjeszkedése veszélyezteti. Rontoy az óceán felé kiszélesedő folyóvölgyben fekszik, amelyet ma mezőgazdasági művelés alá vont területek vesznek körül. A Chancay-hódítás idején virágzó földművelő közösség volt, ahol a gyapot fontos szerepet töltött be. A település méretét nehéz megállapítani, mert a kutatók nem tudják pontosan, mennyi ház pusztult el azóta. A lakosok számáról sincsenek adatok. A múmiát egy vályogház padlója alatt találták. A sírban más múmia nem volt. A felfedezés meglepetésnek számított, mivel

az inka hódítás előtt főleg temetőket használtak. Bár a „különleges embereket” az inkák előtt is külön sírba temették. A múmia kukoricán feküdt az agyagfalba vésett három fülke alatt. Azt még nem tudni, hogy ezekbe a fülkébe milyen ajándékokat tettek.

Az elit jelenléte egy olyan közepes méretű településen, mint Rontoy arra utal, hogy az 1000-1476 közötti időszakban a Chancay-kultúra Peru északi partjainál jelentős területi ellenőrzéssel rendelkezett. Amikor a Chancay-kultúra kiterjesztette befolyását a Huaura-völgy térségére, a sokkal jobban ismert Chimor Birodalom az északi területek fölött uralkodott, és összetett csatorna-rendszerrel rendelkezett. Korábban úgy gondolták, hogy az egész, Limáig terjedő tengerparti területet a chimor civilizáció uralta, de úgy tűnik, a Chancay-kultúrának sikerült megőriznie függetlenségét. *„A chimor birodalom valójában nem hódította meg a chancay területeket. Együtt éltek, kereskedtek egymással, befolyásolták egymást, de igazi dominancia nem alakult ki”* – véli Cock.

Nelson egyetért azzal, hogy a chancay civilizáció megőrizte függetlenségét. Egyetlen lelőhelyen sem találtak chimor-kultúrára utaló nyomokat. A szabadság azonban nem volt hosszú életű. Az inkák 1476-ban mindkét kultúrát meghódították. A vezetők többsége az inkák képviselőiként továbbra is hivatalban maradt. *„Az uralkodórétegek szövetségre léptek az inkákkal. Asszonyokat cseréltek, rokonokká váltak, és behódoltak az inkáknak. Az inkák hatalmát látva nem kockáztatták az ellenállást.”*

mult-kor.hu (Internet)

